

Briselē, 3.2.2014.
COM(2014) 38 final

ANNEX 14

PIELIKUMS

LATVIJA

[...]

[...]

ES Pretkorupcijas ziņojums

LATVIJA

1. IEVADS — GALVENĀS IEZĪMES UN KONTEKSTS

Pretkorupcijas regulējums

Stratēģiska pieeja. Pretkorupcijas vispārīgais regulējums ir noteikts Korupcijas novēršanas un apkarošanas pamatnostādņēs 2009.–13. gadam¹. Rīcības politika sīkāk ir noteikta Korupcijas novēršanas un apkarošanas programmā 2009.–13. gadam, un tajā ir ietverti 70 uzdevumi, kas jāveic dažādām iestādēm. Abus dokumentus valdība ir apstiprinājusi. Programma ir vērsta uz rezultātiem, un tajā uzskaitīti konkrēti termiņi, rezultatīvie rādītāji un atbildība. Programmā nav iekļauta sīki izstrādāta budžeta tāme. Korupcijas novēršanas un apkarošanas birojs (“KNAB”) ir programmas īstenošanas koordinējošā iestāde. KNAB ir konstatējis konkrētus korupcijas riskus publiskajā iepirkumā un pakalpojumos, pašvaldībās un valsts uzņēmumos². 2013. gada februārī valdība apstiprināja cilvēkresursu pamatplānu centrālajā pārvaldē, paredzot atklātu konkursu plašāku izmantošanu un vienotu disciplinārās atbildības sistēmu. Līdz 2015. gadam ir plānots izstrādāt vienotu ētikas kodeksu³.

Tiesiskais regulējums. Saskaņā ar Eiropas Padomes valstu grupu pret korupciju (“GRECO”) Latvijas Krimināllikumā paredzētie, regulāri grozītie noteikumi par kukuļošanu veido samērā labu pamatu kriminālatbildības noteikšanai par korupcijas noziegumiem.⁴ Latvija daļēji ievieša GRECO ieteikumu precizēt to, kādā veidā Krimināllikumā ir ietverts nepienācīgas priekšrocības piedāvājums un pieprasījums, kā arī šādas priekšrocības nepieprasīta saņemšana. Arī GRECO ieteikumi attiecībā uz kriminālatbildības noteikšanu par aktīvu kukuļdošanu valsts un pašvaldību iestāžu darbiniekiem un par netiešu aktīvu tirgošanos ar ietekmi ir ieviesti daļēji⁵. Reaģējot uz šiem un citiem ieteikumiem, 2012. gada decembrī un 2013. gada martā Latvija grozīja Krimināllikumu. 2013. gada augustā valdība ierosināja veikt grozījumus Valsts civildienesta likumā, lai centralizētu administratīvo aģentūru vadītāju atlasī – Valsts kanceleja izstrādātu atlasē procedūru un kritērijus, paziņotu par konkursiem un novērtētu kandidātu kompetenci⁶. Ierosināto noteikumu mērķis ir ierobežot politisko ietekmi un personīgo kontaktu nozīmi šādā atlasē.

Institucionālā sistēma. 2008. gadā Latvija samazināja budžetu iestādēm, kas ir iesaistītas korupcijas novēršanā un apkarošanā. KNAB šajā jomā saglabā centrālo nozīmi. Birojam, neraugoties uz neseno iekšējo krīzi, ir pieredze augsta līmeņa izmeklēšanas lietās. KNAB stratēģijas projektā 2013.–15. gadam uzmanība pievērsta iestādēm, kas rīkojas ar liela apjoma finanšu līdzekļiem un resursiem, veselības aprūpes jomai, tiesām, tiesībaizsardzības iestādēm un politisko partiju finansēšanai⁷. KNAB sadarbojas ar Finanšu policiju, Valsts robežsardzi un citām iestādēm. Valsts policijas Iekšējās drošības birojs (“IDB”) izmeklē noziedzīgus nodarījumus, ko izdarījuši policisti, kā arī izskata iedzīvotāju iesniegtās sūdzības, tostarp ar korupciju saistītās.

¹ Korupcijas novēršanas un apkarošanas pamatnostādnes 2009.–2013. gadam (informatīvā daļa): http://www.knab.gov.lv/uploads/free/valsts_programma/pamatnostadnes_2013.pdf.

² KNAB 2011. gada *Publiskais pārskats*, Rīga, 5. lpp. http://www.knab.lv/uploads/free/parskati/knab_publicais_parskats_2011.pdf.

³ Valsts pārvaldes cilvēkresursu attīstības koncepcija (informatīvā daļa). Apstiprināta 5. februārī. Pieejama: <http://www.mk.gov.lv/lv/mk/tap/?pid=40265608>.

⁴ http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/GRECO/evaluations/round3/GRECOEval3%282008%291_Latvia_One_LV.pdf.

⁵ http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/GRECO/evaluations/round3/GRECORC3%282012%2913_Second%20Latvia_LV.pdf.

⁶ Grozījumi Valsts civildienesta likumā, VSS-358, TA-1775. Apstiprināti Ministru kabinetā 2013. gada 6. augustā.

Likumprojekta „Grozījumi Valsts civildienesta likumā” sākotnējās ietekmes novērtējuma ziņojums (anotācija).

<http://www.mk.gov.lv/lv/mk/tap/?dateFrom=2012-10-07&dateTo=2013-10-07&text=civildienesta&org=0&area=0&type=0>.

⁷ KNAB (2012. g.) *KNAB izstrādājis darbības stratēģijas projektu turpmākajiem trim gadiem* <http://www.knab.lv/lv/knab/press/article.php?id=391584>.

Birojs kļūs par atsevišķu iestādi Iekšlietu ministrijas pārraudzībā⁸. Valsts kontrolei ("VK"), kas kontrolē valsts un pašvaldības resursu izlietojumu, ir augsts neatkarības līmenis gan juridiski, gan faktiski. 2011. gadā Valsts kontrole konstatēja nopietnus trūkumus septiņu valsts iestāžu gada pārskatos. No 2006. līdz 2012. gadam VK secinājumu rezultātā tika uzsāktas 23 administratīvās lietas, 15 gadījumos tiesvedība netika uzsākta noilguma dēļ un tika uzsākti 56 kriminālprocesi, no kuriem vienā ir pieņemts notiesājošs spriedums un uzlikts naudas sods⁹. Lai gan krimināllietas parasti tiek izskatītas īsākos termiņos nekā civillietas vai administratīvās lietas, tiek uzskatīts, ka kavējumi sarežģītākās krimināllietās traucē korupcijas apkarošanu, ņemot vērā to, ka tikai dažās no augsta līmeņa korupcijas lietām ir pieņemts notiesājošs spriedums¹⁰. Notiesājoši spriedumi par noziedzīgiem nodarījumiem, kas saistīti ar korupciju, parasti attiecas uz zemākās vai vidējās pakāpes ierēdņiem un darījumiem, kuros iesaistītas nelielas summas¹¹.

Uzskatu izzināšana

Aptaujas par viedokļiem. 2013. gada īpašajā Eurobarometer pētījumā 83 % aptaujāto uzskatīja, ka Latvijā korupcija ir plaši izplatīta (ES vidējais rādītājs ir 76 %), un 67 % atzina, ka ir pieņemami dot dāvanu, lai iegūtu kaut ko no civildienesta (augstākais rādītājs ES). 20 % uzskata, ka korupcija ietekmē viņu ikdienas dzīvi (ES vidējais rādītājs ir 26 %). 81 % piekrīt, ka kukuļošana un pazīšanās izmantošana bieži vien ir vieglākais veids, kādā iegūt sabiedriskos pakalpojumus (ES vidējais – 73 %)¹².

Pieredze ar korupciju. 6 % no Latvijā aptaujātām personām 2013. gada īpašajā Eurobarometer aptaujā norāda, ka pēdējo 12 mēnešu laikā no viņiem ir pieprasīts vai ticis sagaidīts, ka viņi maksās kukuli (ES vidējais rādītājs ir 4 %), un 25 % saka, ka viņi personīgi pazīst kādu, kas pieņem vai ir pieņēmis kukulus (ES vidējais rādītājs ir 12 %).

Uzņēmumu aptaujas. Saskaņā ar 2013. gada Eurobarometer uzņēmumu aptauju 20 % no uzņēmumiem uzskata, ka korupcija ir problēma, veicot uzņēmējdarbību Latvijā (ES vidējais rādītājs ir 43 %), un 37 % domā, ka korupcija pēdējo trīs gadu laikā tiem nav ļāvusi uzvarēt publiskā iepirkuma konkursā (ES vidējais rādītājs ir 32 %). 79 % uzskata, ka korupcija ir plaši izplatīta (ES vidējais rādītājs ir 75 %)¹³.

Pamatjautājumi

Privātais sektors. Latvija daļēji ir transponējusi noteikumus, kas paredzēti Pamatlēmumā 2003/568/TI par juridisko personu atbildību. Ziņojot par transponēšanu 2011. gadā, Komisija secināja, ka attiecībā uz aktīvu korupciju Latvijas tiesību aktos nav iekļauts kukuļa solīšanas elements, turklāt par pārkāpumu uzskata tikai gadījumus, kad piedāvājums/solījums tiek pieņemts. Saskaņā ar otro īstenošanas ziņojumu attiecībā uz pasīvo korupciju piedāvājuma pieņemšana nav iekļauta Latvijas tiesību aktos¹⁴. Nesen veikti grozījumi ir pievērsušies dažiem no

⁸ Ministru kabinets (2013. g.) *Koncepcija par Valsts policijas Iekšējās drošības biroja pārveidošanas par iekšlietu ministra pārraudzībā esošu institūciju risinājumiem (informatīvā daļa)*. Apstiprināta 2013. gada 30. jūlijā.
<http://www.mk.gov.lv/lv/mk/tap/?pid=40273130&mode=mk&date=2013-07-30>.

⁹ Valsts kancelejas 2012. gada pārskats, 16. un 17. lpp.
http://www.lrvk.gov.lv/upload/VK_Publiskaisgadaparskats_23Jan2013.pdf.

¹⁰ Skatīt tālāk nodaļu par vēlētu amatpersonu atbildību un integritāti.

¹¹ *Tiesas prāvu statistika par noziegumiem, kas paveikti civildienestā Latvijā 2004.–2011. gadā*, Sabiedriskās politikas centrs PROVIDUS. <http://corruption-c.wikidot.com/statistics-on-trials-of-corruption-cases>

¹² Īpašais Eurobarometer izlaidums Nr. 397.

¹³ 2013. gada Flash Eurobarometer izlaidums Nr. 374.

¹⁴ COM(2011) 309 galīgā redakcija, Pamatlēmuma 2003/568/TI otrais īstenošanas ziņojums, 2011. gada 6. jūnijs:
http://ec.europa.eu/dgs/home-affairs/what-we-do/policies/organized-crime-and-human-trafficking/corruption/docs/report_corruption_private_sector_en.pdf.

šiem jautājumiem. Ēnu ekonomika 2012. gadā veidoja 26,1 % no IKP¹⁵. 2013. gada globālajā konkurētspējas indeksā Latvija ir 52. vietā no 148 valstīm¹⁶.

Interesu konflikts un aktīvu atklāšana. Divus gadus pēc amata atstāšanas amatpersonas nedrīkst gūt ienākumus no uzņēmuma, ja šīs amatpersonas, savus pienākumus pildot, attiecībā uz konkrēto uzņēmumu pieņēma lēmumus par iepirkumiem, lēma par publisko līdzekļu piešķiršanu vai veica uzraudzības funkcijas¹⁷. Amata pienākumu pildīšanas laikā un divus gadus pēc amata atstāšanas Saeimas deputātiem, ministriem un citiem augstākā līmeņa ierēdņiem nevar piederēt kapitāldaļas uzņēmumos, kas piedalās publiskajā iepirkumā vai saņem publiskos finanšu līdzekļus, izņemot tos gadījumus, kad šie līdzekļi ir piešķirti atklāta konkursa rezultātā. Līdzīgi noteikumi piemērojami aģentūru un pašvaldību augstākā līmeņa amatpersonām¹⁸. *GRECO* ir norādījusi, ka valsts amatpersonu interešu konflikta novēršanas sistēma, lai gan visaptveroša, ir sarežģīta un neelastīga¹⁹. Tiesiski noteiktajos amatu savienošanas aizliegumos un citos ierobežojumos valsts amatpersonām prioritāte paredzēta formālai atbilstībai, nevis katras situācijas atsevišķam izvērtējumam. Interesu konflikta novēršanas pasākumu precizēšana atbilstīgi dažādu profesiju atšķirīgajām vajadzībām veicinātu to, ka amatpersonas izprot un iekšēji pieņem attiecīgos noteikumus, un ieņem aktīvāku nostāju²⁰. 2011. gada decembrī Saeima pieņēma Fizisko personu mantiskā stāvokļa un nedeklarēto ienākumu deklarēšanas likumu. Tas uzlika pienākumu iedzīvotājiem (ne tikai amatpersonām) ar aktīviem virs konkrēta sliekšņa 2012. gadā iesniegt vienreizēju deklarāciju²¹. Likuma mērķis bija atvieglot revīzijas, ierobežojot aizdomās turēto personu iespēju paskaidrot iegūtās mantas izcelsmi, balstoties uz veciem un nepārbaudāmiem avotiem. Tomēr deklarācijas neiesniegšanas vai nepareizu datu norādīšanas gadījumā ir paredzēts relatīvi neliels administratīvais sods²².

Politisko partiju finansēšana. Politisko partiju finansēšana un priekšvēlēšanu aģitācija ir relatīvi pārredzama. Pēc *GRECO* ieteikumiem Latvija pieņēma stingrākas tiesību normas par fizisko personu atbildību politisko partiju finansēšanas pārkāpumu gadījumos, un pagarināja termiņu, pēc kura iestājas noilgums par administratīvajiem pārkāpumiem²³. Latvija ierobežo individuālus ziedojumus partijām (ziedot drīkst tikai fiziskas personas) un summu, kādu partija drīkst iztērēt priekšvēlēšanu aģitācijai. Likumā ir arī noteikts, ka par visiem ziedojumiem pilnībā un nekavējoties jāpaziņo, un jāpaziņo arī par partiju tēriņiem²⁴. Tomēr pastāv risks, ka partija var izmantot neregistrētus līdzekļus, lai samaksātu par slēpto reklāmu²⁵. Pastāv iespējas neoficiāli samaksāt par labvēlīgas informācijas sniegšanu (slēptā reklāma) atsevišķos medijos²⁶. Liela apmēra ziedojumi politiskajām partijām, ko veikušas personas ar vidējiem ienākumiem, ir devuši

¹⁵ http://ec.europa.eu/europe2020/pdf/themes/07_shadow_economy.pdf

¹⁶ http://www3.weforum.org/docs/GCR2013-14/GCR_Rankings_2013-14.pdf.

¹⁷ Likums "Par interešu konflikta novēršanu valsts amatpersonu darbībā". 10. panta 7. punkts.

¹⁸ Likums "Par interešu konflikta novēršanu valsts amatpersonu darbībā". 10. pants.

¹⁹ [http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/GRECO/evaluations/round4/GRECOEval4\(2012\)3_Latvia_LV.pdf](http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/GRECO/evaluations/round4/GRECOEval4(2012)3_Latvia_LV.pdf).

²⁰ Skatīt informatīvo ziņojumu "Korupcijas novēršanas un apkarošanas programmas 2009. – 2013. gadam īstenošana": http://www.knab.lv/uploads/free/valsts_programma/zino-knap_2010.pdf.

²¹ Fizisko personu mantiskā stāvokļa un nedeklarēto ienākumu deklarēšanas likums. Pieejams: <http://www.likumi.lv/doc.php?id=241275>.

²² Naudas sods līdz EUR 360. Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodekss, 165. pants. http://www.likumi.lv/doc.php?id=89648#saist_4.

²³ Tomēr *GRECO* ieteikumi attiecībā uz KNAB neatkarību paliek ieviesti tikai daļēji, kā tas paskaidrots nākamajā nodaļā. *GRECO*: Trešā vērtēšanas kārta - Atbilstības ziņojums par Latviju, 2010. gada oktobris, 11. lpp., [http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/GRECO/evaluations/round3/GRECORC3\(2010\)6_Latvia_LV.pdf](http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/GRECO/evaluations/round3/GRECORC3(2010)6_Latvia_LV.pdf).

²⁴ Likums par politisko organizāciju (partiju) finansēšanu.

²⁵ Kažoka, I. (2011. g.) *Kas būtu jāuzlabo Latvijas partiju finanšu un priekšvēlēšanu aģitācijas regulējumā?* Sabiedriskās politikas centrs PROVIDUS, 9. lpp.

²⁶ http://www.providus.lv/upload_file/Jaunumi/2010/ZinjojumsPartiiuFinanses2011gatavs2.pdf

PROVIDUS. http://www.providus.lv/upload_file/Jaunumi/2010/ZinjojumsPartijuFinanses2011gatavs2.pdf.

pamatu aizdomām par starpniecību, kas, ja tiek veikts lielā apmērā, ir noziedzīgs nodarījums²⁷. 2012. gada novembrī Saeima pieņēma jauno Priekšvēlēšanu aģitācijas likumu un veica grozījumus Politisko organizāciju (partiju) finansēšanas likumā, uz pusi samazinot priekšvēlēšanu aģitācijai izmantojamo summu²⁸. *Prima facie* jaunās tiesību normas šķiet nozīmīgs solis politiskās korupcijas riska ierobežošanai, bet to īstenošanai praksē būs nepieciešama stingrāka kontrole. 2013. gada jūnijā KNAB pirmo reizi izmantoja savas pilnvaras, lai pārtrauktu valsts finanšu līdzekļu maksājumu politiskajai partijai. Partija savā 2011. gada priekšvēlēšanu ieņēmumu un izdevumu deklarācijā nebija norādījusi darījumus EUR 54 137 apmērā²⁹. Saskaņā ar partijas teikto, izdevumus bija radījuši kandidāti, kas partiju bija pametuši.

Ziņošana par pārkāpumiem. Darba likumā ir aizliegts vērsties pret darbiniekiem, kas izmantojuši savas tiesības vai ziņojuši iestādēm par aizdomām par noziedzīga nodarījuma vai administratīva pārkāpuma izdarīšanu darbavietā³⁰. Šajā likumā nav paredzētas nekādas konfidencialitātes prasības. Likumā “Par interešu konflikta novēršanu valsts amatpersonu darbībā” ir aizsargāta valsts amatpersonas vai darbinieka konfidencialitāte, ja tie ziņo par citas amatpersonas interešu konfliktu³¹. Tomēr šī aizsardzība neattiecas uz tiem, kas ziņo par kukuļošanu vai dienesta stāvokļa ļaunprātīgu izmantošanu. Iesniegumu likumā ir aizliegts izpaust informāciju par iesnieguma saturu un iesniedzēju, ja to pieprasa iesniedzējs³². Kopumā šīs normas ir solis pareizā virzienā, bet tās neveido visaptverošu ziņotāju aizsardzības sistēmu. 92 % no Eurobarometer aptaujātajiem teikuši, ka viņi neziņoja par korupcijas gadījumiem, ko piedzīvojuši vai kam bijuši liecinieki (ES vidējais rādītājs ir 74 %).

Pārredzamība lobēšanas jomā. Latvijā nav skaidri formulēts lobēšanas regulējums, lai gan likumprojektiem pievienotajās anotācijās ir sniegta informācija par notikušajām konsultācijām³³. GRECO ierosināja Latvijai uzlabot piekļuvi informācijai leģislatīvajā procesā, jo īpaši attiecībā uz lobēšanu³⁴. Kopš 2012. gada tiek diskutēts par likumprojektu³⁵. Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrija, kā arī vairākas citas aģentūras, balstoties uz iekšējiem ētikas kodeksiem, tiešsaistē publicē pamatinformāciju par kontaktiem ar lobistiem³⁶.

2. SVARĪGĀKIE JAUTĀJUMI

Pretkorupcijas iestāžu neatkarība un efektivitāte

Korupcijas novēršanas un apkarošanas birojs (“KNAB”), kas darbojas kopš 2003. gada, ir ieguvis

²⁷ Krimināllikums. Pieņemts 1998. gada 17. jūnijā, pēdējie grozījumi veikti 2012. gada 13. decembrī. 288.³pants <http://www.likumi.lv/doc.php?id=88966>.

²⁸ Likumprojekts trešajam lasījumam *Likumprojekts “Priekšvēlēšanu aģitācijas likums”* (Nr.273/11. lpp.) <http://titania.saeima.lv/LIVS11/saeimalivs11.nsf/0/B9056E70F4F3DE64C2257ABE00528881?OpenDocument>. Likumprojekts trešajam lasījumam *Likumprojekts “Grozījumi Politisko organizāciju (partiju) finansēšanas likumā”* (Nr. 222/11. lpp.) <http://titania.saeima.lv/LIVS11/saeimalivs11.nsf/0/D8683EBE18A74B15C2257ABE00523BC6?OpenDocument>.

²⁹ KNAB (2013. g.) *KNAB pieņēmis lēmumu par valsts budžeta finansējuma izmaksas pārtraukšanu Reformu partijai*. <http://www.knab.lv/iv/knab/press/article.php?id=413202>.

³⁰ Darba likums. Pieejams: <http://www.likumi.lv/doc.php?id=26019>, 9. panta 1. punkts.

³¹ Likums “Par interešu konflikta novēršanu valsts amatpersonu darbībā”. 20. panta 7. punkts.

³² Iesniegumu likums: <http://www.likumi.lv/doc.php?id=164501>.

³³ MK noteikumi Nr. 300 “Ministru kabineta kārtības rullis”. 3. pants. <http://www.likumi.lv/doc.php?id=190612>. MK instrukcija Nr. 19 “Tiesību akta projekta sākotnējās ietekmes izvērtēšanas kārtība”: <http://www.likumi.lv/doc.php?id=203061>. Saeimas kārtības rullis. 85. panta 5. daļa. <http://www.likumi.lv/doc.php?id=57517>.

³⁴ [http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/GRECO/evaluations/round4/GRECOEval4\(2012\)3_Latvia_LV.pdf](http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/GRECO/evaluations/round4/GRECOEval4(2012)3_Latvia_LV.pdf).

³⁵ Ministru kabineta rīkojums Nr. 113 “Grozījumi Ministru kabineta 2011. gada 12. decembra rīkojumā Nr. 647 “Par koncepciju “Publiskās pieejamības nodrošināšana informācijai par lobētājiem””. Pieejams: <http://www.likumi.lv/doc.php?id=255743>.

³⁶ Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrija. *Par lobētāju sniedzamie dati*. http://www.varam.gov.lv/lat/lidzd/informacija_par_lobijiem/.

pozitīvu reputāciju. KNAB apvieno uzdevumus attiecībā uz novēršanu, izmeklēšanu un izglītošanu, tai skaitā kontroli pār partiju finansēšanu. KNAB darbojas arī kā pirmstiesas izmeklēšanas iestāde, kam piešķirtas policijas parastās pilnvaras un piekļuve banku un nodokļu datubāzēm.

Labā prakse: datubāze par dāvinājumiem/ziedojumiem politiskajām partijām ar meklēšanas funkciju tiešsaistē

KNAB datubāze par dāvinājumiem/ziedojumiem politiskajām partijām, kurā informāciju iespējams meklēt tiešsaistē, satur aktuālus un pilnīgus ierakstus par dāvinājumiem/ziedojumiem politiskajām partijām, kas partijām jāpublisko 15 dienu laikā, iekļaujot informāciju par datumu, vērtību, dāvinātāju un saņēmēju. Līdzīgas datubāzes ietver informāciju par biedru naudām un obligātajām finanšu deklarācijām, kā arī gada pārskatiem³⁷. Šīs informācijas pieejamība veicina korupcijas novēršanu un atklāšanu.

Pēc KNAB priekšnieka pretrunīgās atbrīvošanas no amata 2008. gadā birojā valdīja nestabilitātes posms, ko raksturoja konflikts starp nākamo, 2009. gadā iecelto, priekšnieku un biroja darbiniekiem. Budžeta un algu samazinājumu laikā līdz 2010. gada beigām gandrīz 20 % no KNAB 142 darbiniekiem atstāja biroju. Bet KNAB pretkorupcijas centieni turpinājās, un 2010. gadā notika valsts elektropiegādes uzņēmuma vadītāja un piejūras kūrortpilsētas mēra aizturēšana. Vairākas KNAB izmeklēšanas attiecas uz iepriekšējo Muitas kriminālpārvaldes vadītāju, un vienā no tām ir pieņemts notiesājošs spriedums³⁸.

Pēc jauna priekšnieka iecelšanas 2011. gada novembrī KNAB ir atjaunojis savu publisko reputāciju. Tomēr nerimstošie iekšējie konflikti un ar tiem saistītās publiskās pretrunas rada jautājumus par KNAB neatkarības ilgtspēju. Nevienam no KNAB priekšniekiem nav aizvadījis amatā pilnu paredzēto termiņu. 2013. gada augustā KNAB priekšnieks atlaida KNAB Ētikas komisiju pēc tam, kad šī komisija bija nosūtījusi vēstuli premjerministram par KNAB priekšnieka un viņa vietnieka iespējamiem interešu konflikta pārkāpumiem. KNAB priekšnieks arī uzsāka disciplinārlietu pret citu vietnieci pēc tam, kad viņa – rīkojoties kā priekšnieka pienākumu izpildītāja priekšnieka prombūtnē – atcēla dažus no viņa lēmumiem. Viņa tika atlaista 2013. gada decembrī un atjaunota amatā 2014. gada janvārī. Reaģējot uz KNAB iekšējo spriedzi, premjerministrs izveidoja ģenerālprokurora vadītu darba grupu, lai novērtētu KNAB regulējošo tiesību normu efektivitāti un sagatavotu ieteikumus KNAB vispārējās efektivitātes uzlabošanai.

GRECO trešajā novērtēšanas kārtā norādīja uz vairākiem institucionāliem jautājumiem attiecībā uz KNAB neatkarību: 1) atrašanās premjerministra tiešā pārraudzībā; 2) Saeimas veiktā priekšnieka iecelšana un atstādināšana no amata, balstoties uz valdības ieteikumu; 3) budžetu ierosina un par to lemj Saeima, kuras locekļus KNAB potenciāli var izmeklēt. Lai pievērstos šiem trūkumiem, GRECO ieteica pasākumus KNAB neatkarības nostiprināšanai, tai skaitā biroja darba ārējo pārraudzību, priekšnieka iecelšanas un atļaušanas procedūru un lemšanu par biroja budžetu³⁹. Pēc tam Latvija izveidoja komisiju, kuras sastāvā ir augsta līmeņa tiesneši un valdības amatpersonas, un kura novērtēs kandidātus KNAB priekšnieka postenim atklātā konkursā saskaņā ar iepriekšnoteiktiem kritērijiem. Komisijas vadītājs var pieaicināt papildu ekspertus, tai skaitā no NVO. Šie pasākumi nelielā mērā ir samazinājuši politiskās iejaukšanās risku KNAB priekšnieka iecelšanā.

³⁷ <http://www.knab.lv/lv/finances/db/>.

³⁸ Rīgas pilsētas Ziemeļu rajona tiesas 2011. gada 21. oktobra spriedums.

³⁹ [http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/GRECO/evaluations/round3/GRECORC3\(2012\)13_Second%20Latvia_LV.pdf](http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/GRECO/evaluations/round3/GRECORC3(2012)13_Second%20Latvia_LV.pdf).

Tomēr, kā secināts *GRECO* ceturtās kārtas novērtējumā, leģislatīvi pasākumi, tai skaitā par budžeta jautājumiem, vēl nav pieņemti, un Ministru kabinetam vēl jālemj par priekšlikumiem reformēt valdības veikto KNAB pārraudzību⁴⁰.

Turpmāk uzmanība jāpievērš tiesu neatkarībai un efektivitātei. Venēcijas komisija (Eiropas Padomes padomdevēja iestāde konstitucionālos jautājumos) brīdināja, ka Saeimas pilnvaru apmēra dēļ, kas tai piešķirtas attiecībā uz tiesnešiem, “tiesnešu iecelšana laika gaitā var vairāk sākt atgādināt politisko partiju jautājumu objektu”⁴¹. Lai gan vispārējais risks attiecībā uz tiesu politisku ietekmi tiesas nolēmumu pieņemšanā ir relatīvi zems, ir bijušas bažas par potenciālo iejaukšanos tiesnešu iecelšanā. 2009. gada oktobrī un 2010. gada decembrī Saeima bez acīmredzama iemesla atteicās apstiprināt divus atsevišķus Augstākās tiesas tiesnešu kandidātus. Viens no tiem iepriekš bija pieņēmis lēmumu par apcietinājuma piemērošanu ietekmīgam politikim. Otrs kandidāts bija labi pazīstams krimināltiesību eksperts no nevalstiskas ideju laboratorijas. Abi atbilda formālajām prasībām un bija sekmīgi izturējuši atlasī procedūras iepriekšējos posmos.

Nemot vērā 2013. gada Eiropas ekonomikas politikas koordinēšanas pusgadu, Padome ieteica Latvijai pabeigt iesāktās reformas, lai uzlabotu tiesu efektivitāti un kvalitāti, samazinātu neizskatīto lietu atlikumu un saīsinātu tiesvedības ilgumu⁴². *GRECO* ir konstatējusi potenciālos trūkumus, kas var ietekmēt tiesu spēju novērst un sodīt korupciju: budžeta izveide un kontrole, līdzekļu un resursu piešķiršana tiesām (ietverot tiesu darbinieku atalgojuma līmeņus un pietiekamu tiesnešu skaitu), politiskā ietekme attiecībā uz tiesnešu iecelšanu amatā, tiesas kontrole karjeras izaugsmē, efektīva tiesnešu disciplinārlietu izskatīšana, tiesnešu imunitāte attiecībā uz administratīvajiem pārkāpumiem, iekšēja pašdisciplīnas vide, ētikas normas un kontrole⁴³. Latvijā tiesnešu rotācijas jautājumu lemsana jau ir pārliekta no Saeimas uz Tieslietu padomi. Tomēr *GRECO* norāda, ka tiesnešu neatkarības nodrošināšanai atbildība par tiesnešu iecelšanu un karjeru (ieskaitot atkārtotu iecelšanu un virzīšanu) jāuzņemas tiesu varai⁴⁴.

Saskaņā ar *GRECO* secinājumiem bez turpmākām garantijām par plānoto procesu tiesnešu atļaišanā, skaidriem novērtēšanas kritērijiem un pienācīgas Kvalifikācijas kolēģijas⁴⁵ resursu un novērtētāju sadales pastāv potenciāli riski tiesnešu neatkarībai, īpaši attiecībā uz tiesnešu amata nodrošinājumu. Vienlaikus, lai veicinātu saukšanu pie atbildības, *GRECO* ir ieteikusi atcelt administratīvo imunitāti tiesnešiem un prokuroriem, un pieņemt pasākumus, lai nodrošinātu, ka disciplinārlietas tiek izskatītas pirms noilguma iestāšanās. 2013. gadā stājās spēkā jauna tiesnešu darba pārbaudes sistēma. Tiesnešus var atstādināt no amata, ja pret viņiem ir ierosināta disciplinārlieta, un viņus jāatstādina no amata, ja pret viņiem ir uzsākta krimināllieta. 2013. gada jūlijā tieslietu ministrs atteicās apstiprināt apgabaltiesas priekšsēdētāju uz otro termiņu, pretēji novērtējuma komitejas lēmumam.

Lai uzlabotu pārredzamību, tika ieviests pienākums tiesu spriedumus publicēt internetā⁴⁶. Citas pozitīvas virzības piemēri tiesu neatkarībai un integritātei ietver Tieslietu padomes, Tiesnešu

⁴⁰ [http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/GRECO/evaluations/round3/GRECORC3\(2012\)13_Second%20Latvia_LV.pdf](http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/GRECO/evaluations/round3/GRECORC3(2012)13_Second%20Latvia_LV.pdf).

⁴¹ Viedoklis par tiesu varas likumprojektu un attiecīgajiem konstitucionālajiem grozījumiem Latvijā, CDL

AD (2002. g.) 26.

⁴² Padomes ieteikums 2013/C 217/12, 2013. gada 9. jūlijs.

⁴³ [http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/GRECO/evaluations/round4/GRECOEval4\(2012\)3_Latvia_LV.pdf](http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/GRECO/evaluations/round4/GRECOEval4(2012)3_Latvia_LV.pdf).

⁴⁴ http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/GRECO/evaluations/round4/GRECOEval4%282012%293_Latvia_LV.pdf.

⁴⁵ Tiesnešu kvalifikācijas kolēģija pārrauga jauno tiesnešu kvalifikācijas procesu un novērtē to piemērotību un profesionālo sagatavotību. Tā arī pārrauga kvalifikācijas līmeņu piešķiršanas procesu, kas ir saistīts ar atalgojumu. Kolēģijā ir deviņi locekļi, ko ievēl Tiesnešu konference uz 4 gadu termiņu – trīs tiesneši no Augstākās tiesas un apgabaltiesas, divi rajona tiesas tiesneši un viens Zemesgrāmatu nodaļas tiesnesis. Tiesnešu kvalifikācijas kolēģijas atzinumu var apstrīdēt Disciplinārtiesā. Likuma “Par tiesu varu” 93. pants.

⁴⁶ Likumprojekts otrajam lasījumam Grozījumi likumā „Par tiesu varu” (Nr.223/11. lpp.): <http://titania.saeima.lv/LIVS11/SaeimaLIVS11.nsf/0/036A899E3C47A43EC2257AEF004FAEB8?OpenDocument>.

kvalifikācijas kolēģijas, Tiesnešu disciplinārkolēģijas un Tiesnešu disciplinārtiesas izveidošanu papildus jau esošajai Tiesnešu ētikas komisijai, lai nodrošinātu kolektīvu problēmu risināšanu un rosinātu iniciatīvu tiesnešu vidū. Saskaņā ar GRECO šīm instancēm nav pastāvīga personāla, un tiesnešiem ir grūtības apvienot ikdienas darbu ar konkrētiem uzdevumiem, kas veicami šajās tiesu varas instancēs⁴⁷. 2013. gadā Saeima grozīja likumu "Par tiesu varu", mēģinot pievērsties kavējumiem lietu izskatīšanā⁴⁸.

Publiskais iepirkums

Publiskie būvdarbu, piegādes un pakalpojumu līgumi 2011. gadā veidoja apmēram 20 % no Latvijas IKP. *Oficiālajā Vēstnesī* publicēto uzaicinājumu iesniegt piedāvājumus vērtība procentos no kopējiem izdevumiem par publiskajiem būvdarbu, piegādes un pakalpojumu līgumiem 2011. gadā bija 87,2 % (augstākais rādītājs ES)⁴⁹. Saskaņā ar 2013. gada *Eurbarometer* uzņēmumu aptauju par korupciju 66 % no Latvijas aptaujātajiem uzskatīja, ka korupcija ir plaši izplatīta valsts iestāžu veiktajos iepirkumos (ES vidējais rādītājs ir 56 %) un 58 % – līgumos, ko piešķir pašvaldības (ES vidējais rādītājs ir 60 %)⁵⁰. Latvijas respondenti jo īpaši norādīja, ka publisko iepirkumu procedūrās ir plaši izplatīta šāda prakse: specifikācijas tiek īpaši izstrādātas konkrētiem uzņēmumiem (73 %); sarunu procedūru pārkāpšana (36 %); interešu konflikti piedāvājumu novērtēšanā (53 %); aizliegta vienošanās par cenu piedāvājumu (56 %); neskaidri atlases vai novērtēšanas kritēriji (55 %); ārkārtas pamatojumu ļaunprātīga izmantošana, lai izvairītos no konkursa procedūrām (45 %); pretendentu iesaistīšanās specifikāciju izstrādāšanā (50 %) un līguma nosacījumu grozīšana pēc līguma noslēgšanas (50 %). Šie rādītāji, lai arī tie var nebūt tieši saistīti ar korupciju, parāda riska faktoros, kas palielina korupcijas iespējamības risku publiskā iepirkuma procedūrās. Eiropas Komisijas novērtējumā Eiropas pusgada ietvaros bija norādīts arī uz nepietiekamo konkurenci publiskajos iepirkumos par remontdarbiem un ceļu un tiltu būvniecību⁵¹.

Īpašas grūtības sastopamas publiskajos iepirkumos būvniecības nozarē. Pēc KNAB izmeklēšanas pašvaldību un privātā sektora vadītāji tika notiesāti par kukuļošanu saistībā ar būvniecības projektiem. Iepirkumu uzraudzības birojs ir konstatējis gadījumus, kad iepirkumu aģentūras nesniedza pretendentiem dokumentus, nebija prasību pretendentiem un apakšuzņēmējiem vai prasības bija neskaidras, vai arī prasības attiecībā uz pretendentu kvalifikāciju bija neproporcionālas⁵². Šādi pārkāpumi ne vienmēr norāda uz korupciju, bet tie norāda uz korupcijas risku. Turpmāki riski rodas no standarta preču un pakalpojumu (piemēram, interneta pakalpojumi) decentralizēta iepirkuma, neraugoties uz to, ka ir pieejama centralizēta e-ierpikuma sistēma.

Spēkā ir stājušies Administratīvo pārkāpumu kodeksa grozījumi, ar kuriem tiek noteiktas administratīvas sankcijas par pārkāpumiem publiskā iepirkuma procedūrās, publiskā un privātā sektora partnerībās un koncesiju piešķiršanā⁵³. Tas ļaus sodīt amatpersonas par tiem publiskā iepirkuma pārkāpumiem, kas nav noziedzīgi nodarījumi. Valdība izstrādā priekšlikumus publiskā iepirkuma sistēmas uzlabošanai. 2013. gada jūnijā veiktie grozījumi Publisko iepirkumu likumā ietver pienākumu pašvaldībām izmantot centralizēto iepirkumu, stingrākas sekas piegādātājiem, kas nepiegādā saskaņā ar iepirkuma līgumiem, un prasību publicēt mazos iepirkumus tiešsaistē⁵⁴.

⁴⁷ http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/GRECO/evaluations/round4/GRECOEval4%282012%293_Latvia_LV.pdf.

⁴⁸ Grozījumi likumā "Par tiesu varu": <http://likumi.lv/doc.php?id=258013>.

⁴⁹ http://ec.europa.eu/internal_market/publicprocurement/docs/modernising_rules/public-procurement-indicators-2011_en.pdf.

⁵⁰ 2013. gada *Flash Eurobarometer* izlaidums Nr. 374.

⁵¹ http://ec.europa.eu/europe2020/pdf/nd/swd2012_latvia_en.pdf, 20. lpp.

⁵² Iepirkumu uzraudzības birojs (2012. g.) *Pārskats par Iepirkumu uzraudzības biroja darbu 2011. gadā (Vadības ziņojums)*, 2., 3. lpp. <http://www.iub.gov.lv/files/upload/VadibasZinojums2011gadu.pdf>.

⁵³ Likumprojekts "Grozījumi "Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksā"".

<http://titania.saeima.lv/LIVS11/saeimalivs11.nsf/0/04FE04808DD722B9C2257A87003B67A2?OpenDocument>.

⁵⁴ Grozījumi Publisko iepirkumu likumā. Pieņemti 2013. gada 20. jūnijā: <http://likumi.lv/doc.php?id=258040>.

2013. gada jūlijā valdība grozīja noteikumus par centralizēto elektronisko iepirkumu, paplašinot to pircēju loku, kas var reģistrēties sistēmā⁵⁵. Kopā ņemot, šīs izmaiņas iezīmē pakāpenisku kustību pretim centralizēta iepirkuma plašākai izmantošanai. Valdība pieņēma arī jaunus noteikumus iepirkuma procedūrām, ko veic privāti uzņēmumi vai organizācijas, kas saņem ES vai citus publiskos līdzekļus⁵⁶. Jaunajos noteikumos uzmanība pievērsta pārrēķināšanai un interešu konfliktu novēršanai⁵⁷.

2013. gadā pieņemtais Būvniecības likums ievieš jaunu būvdarbu veicēju reģistru, un būvniecības uzņēmumiem tagad ir jāiegūst īpaši klasifikācijas dokumenti, lai tie būtu tiesīgi piedalīties kā pakalpojumu sniedzēji publiskā iepirkuma procedūrās. Atsevišķām iepirkumu aģentūrām vairs nav pienākuma novērtēt uzņēmumus⁵⁸.

Vēlētu amatpersonu atbildība un integritāte

Vēlētu amatpersonu atbilstīgi atbildības un integritātes standarti ir piemērs citiem, un tie ir būtiski augsta līmeņa korupcijas novēršanā. Ir paustas bažas par atsevišķu Saeimas deputātu integritāti. Piemēram, deputāti esot pieņēmuši darbā viens otra radnieciskus, lai apietu aizliegumu attiecībā uz pašu radnieku pieņemšanu darbā⁵⁹. 2011. gadā prezidents uzsāka likumdevēja atlaišanu, minot vairākus šādus gadījumus, kā arī gadījumu, kad Saeima atteicās atcelt kāda KNAB izmeklēšanai pakļauta deputāta imunitāti un tādējādi neļāva veikt kratīšanu telpās. Prezidents pauda bažas arī par oligarhu politisko ietekmi⁶⁰. Saeimas atlaišanu apstiprināja ar 2011. gada jūlija referendumu, un tā rezultātā 2011. gada septembrī notika pirmstermiņa vēlēšanas. Jaunajā Saeimā vairāk uzmanības ir ticis pievērsts pretkorupcijas jautājumiem.

2012. gadā Saeima grozīja Saeimas kārtības rullī, ieviešot atklātu balsojumu par tiesnešu, ģenerālprokurora, KNAB priekšnieka un citu amatpersonu iecelšanu. Tas ir uzlabojums attiecībā uz iepriekšējiem aizklātajiem balsojumiem, kā rezultātā tika pieņemti pretrunīgi lēmumi par amatpersonu iecelšanu un atlaišanu pretkorupcijas politikas jomā. Turpinot uzsākto, 2013. gada septembrī Saeima grozīja Satversmi, ieviešot atklātu balsojumu par Satversmes tiesas tiesnešu iecelšanu⁶¹. Saeima arī pieņēma grozījumus, lai konkretizētu to Satversmes tiesas tiesnešu un prokuroru statusu, kuri ir atstādināti no amata kriminālvajāšanas vai disciplinārlietas dēļ⁶².

Deputātiem piemēro ne vien likumu "Par interešu konflikta novēršanu valsts amatpersonu darbībā"⁶³, bet arī Saeimas ētikas kodeksu⁶⁴. Kodeksā ietverti noteikumi par faktiskiem un iespējamam interešu konfliktiem, mēģinājumiem pretlikumīgi ietekmēt valsts un pašvaldību amatpersonu lēmumus un konfidencialas informācijas izmantošanu privātiem mērķiem. Kodeksa

⁵⁵ Grozījumi Ministru kabineta 2010. gada 28. decembra noteikumos Nr. 1241 "Centralizēto elektronisko iepirkumu noteikumi". Pieņemti 2013. gada 30. jūlijā: <http://likumi.lv/doc.php?id=258671>.

⁵⁶ 04/06/13. MK noteikumi Nr.299 "Noteikumi par iepirkuma procedūru un tās piemērošanas kārtību pasūtītāja finansētiem projektiem": <http://likumi.lv/doc.php?id=257257>.

⁵⁷ Lapiņš, A. (2013. g.) Jauna kārtība patērētāju finansētiem iepirkumiem. *Iepirkumi*, 2. jūlijs. <http://zurnalsiepirkumi.lv/jauna-kartiba-pasutitaju-finansetiempirkumiem/>

⁵⁸ Ekonomikas Ministrija (2013. g.) D.Pavļuts: Jaunais Būvniecības likums dos pozitīvu stimulu visai ekonomikai. <http://www.em.gov.lv/em/2nd/?id=33374&cat=621>.

⁵⁹ GRECO (2012. g.) *Ceturta vērtēšanas kārtā. Novērtēšanas ziņojums – Latvija*. Strasbūra, 13., 14. lpp. [http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/GRECO/evaluations/round4/GRECOEval4\(2012\)3_Latvia_LV.pdf](http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/GRECO/evaluations/round4/GRECOEval4(2012)3_Latvia_LV.pdf).

⁶⁰ Valsts prezidenta Valda Zatlera paziņojums Latvijas tautai 2011. gada 28. maijā, http://www.president.lv/pk/content/?cat_id=605&art_id=17537.

⁶¹ Grozījums Latvijas Republikas Satversmē. <http://likumi.lv/doc.php?id=260656>

⁶² Grozījumi Satversmes tiesas likumā. <http://likumi.lv/doc.php?id=259938> Grozījumi Prokuratūras likumā. <http://likumi.lv/doc.php?id=259941>.

⁶³ Likums Par interešu konflikta novēršanu valsts amatpersonu darbībā. <http://www.likumi.lv/doc.php?id=61913>.

⁶⁴ Saeimas kārtības rullis. Pieņemts 1994. gada 28. jūlijā, grozīts 2012. gada 19. janvārī. 179. pants., pielikums. <http://www.likumi.lv/doc.php?id=57517>.

īstenošanas uzraudzība ir uzticēta Mandātu, ētikas un iesniegumu komisijai, kam ir pilnvaras izteikt mutisku vai rakstveida brīdinājumu⁶⁵. Kopš Kodeksa pieņemšanas 2006. gadā tā iedarbība ir bijusi ierobežota, jo tikai daži deputāti ir sodīti par pārkāpumiem saistībā ar korupciju. GRECO uzskatīja, ka iedarbība ir ierobežota kodeksa abstraktā un novecojušā satura dēļ, kā arī tāpēc, ka Komiteja nav pietiekami aktīva – tā rīkojas tikai pēc deputāta sūdzības saņemšanas⁶⁶. GRECO ieteica pārskatīt Ētikas kodeksu un papildināt to ar praktiskiem pasākumiem ētikas jautājumu apspriešanā un risināšanā, sniedzot konfidenciālu padomu un institucionālu vadību un apmācības⁶⁷. GRECO arī ieteica *ad hoc* deklarāciju sistēmu, kas paredzētu mutisku paziņojumu sniegšanu, kuru ieprotokolētu parlamentā jautājumu izskatīšanas laikā, lai nodrošinātu potenciālo interešu konfliktu konstatēšanu un ziņošanu par tiem. Vairums Komitejas lēmumu nesatur sīki izstrādātus pamatojumus, tāpēc tie neveicina izpratni par ētikas principu praktisko piemērošanu deputātu vidū un plašākā sabiedrībā⁶⁸.

Attiecībā uz Saeimas deputātiem likumā “Par interešu konflikta novēršanu valsts amatpersonu darbībā” ir izņēmumi vairākos korupcijas novēršanas noteikumos, tai skaitā procedūrās par interešu konflikta paziņošanu. Ziņošana KNAB ir iespējama par citiem deputātiem, bet ne pašam par sevi. GRECO norādīja, ka paļaušanās uz katra deputāta veselo saprātu šādu jautājumu atrisināšanā, ir nepareizs vēstījums sabiedrībai. GRECO arī iedrošināja KNAB turpināt centienus deputātu informēšanā par to, kā rīkoties, ja rodas interešu konflikta jautājums, bet norādīja, ka Saeimai pašai ir jāuzņemas lielāka atbildība šajā jomā. Spēcīgāka sistēma parlamentārās ētikas regulēšanai var palīdzēt veidot sabiedrības uzticību⁶⁹.

Noteikumi par deputātu imunitāti kopš to sākotnējās ieviešanas nav bijuši pārskatīti. GRECO ieteica atcelt administratīvo imunitāti, jo tā vairs nerasniedz savu sākotnējo mērķi un rada priekšstatu, ka uz deputātiem likums neattiecas⁷⁰. Tomēr nesenie mēģinājumi atcelt administratīvo imunitāti nerasniedza Satversmes grozīšanai nepieciešamo 2/3 balsu vairākuma.

Lai vēlētu amatpersonu atbildība būtu reāla un attiecīgo sodu ietekme – atturoša, ir nepieciešama savlaicīga izskatīšana. Nozīmīgā lietā pret lielu politisko partiju par līdzekļu pārtērēšanu 2006. gada priekšvēlēšanu aģitācijas laikā galīgo spriedumu pieņēma 2011. gadā – pēc tam, kad bija notikušas vēl divas vēlēšanas, un politiskā partija bija izbeigusi savu darbību. Kavējuma dēļ bija neiespējami izpildīt tiesas spriedumu, kurā partijai tika uzlikts naudas sods par pārtēriņu un nelikumīgu ziedojumu pieņemšanu.

Valsts uzņēmumi

Pastāv viedoklis, ka uzraudzības un vadības amati tiek mainīti, atspoguļojot izmaiņas valdošajā koalīcijā, un no tā izriet attiecīgie interešu konflikta un korupcijas riski. Publiskās atbildības palielināšana valsts uzņēmumos palīdzētu pievērsties šai problēmai⁷¹. Kā uzlabojums ir vērtējama 2012. un 2013. gada Privatizācijas aģentūras organizētā uzraudzības padomes locekļu atlase četros lielajos uzņēmumos ar valsts kapitāldaļām – šī atlase notika, balstoties uz profesionalitātes un konfidencialitātes principiem⁷². Valsts uzņēmumu padomju un valžu locekļiem ir piemērojami

⁶⁵ Saeimas kārtības rullis. Pieņemts 1994. gada 28. jūlijā, grozīts 2012. gada 19. janvārī. 179. panta 1. daļas 3. punkts un 7. daļa. <http://www.likumi.lv/doc.php?id=57517>.

⁶⁶ [http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/GRECO/evaluations/round4/GRECOEval4\(2012\)3_Latvia_LV.pdf](http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/GRECO/evaluations/round4/GRECOEval4(2012)3_Latvia_LV.pdf).

⁶⁷ [http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/GRECO/evaluations/round4/GRECOEval4\(2012\)3_Latvia_LV.pdf](http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/GRECO/evaluations/round4/GRECOEval4(2012)3_Latvia_LV.pdf).

⁶⁸ Mandātu, ētikas un iesniegumu komisija (2010.–2013. g.) *Par Saeimas deputātu ētikas kodeksa pārkāpumiem* Saeima. <http://mandati.saeima.lv/lemuma-projekti/par-saeimas-deputtu-tikas-kodeksa-prkpumiem>.

⁶⁹ [http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/GRECO/evaluations/round4/GRECOEval4\(2012\)3_Latvia_LV.pdf](http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/GRECO/evaluations/round4/GRECOEval4(2012)3_Latvia_LV.pdf).

⁷⁰ http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/GRECO/evaluations/round4/GRECOEval4%282012%293_Latvia_LV.pdf.

⁷¹ Kalniņš, V. un Litvins, G. (2011. g.) Augošanas vērtības meklējumus. Valsts un pašvaldību kapitālsabiedrības: rīcībpolitikas un prakses izvērtējums Sabiedriskās politikas centrs Providus, 54-64. lpp.

⁷² Spridzāns, A (2013. g.) *Padomes locekļu atlases prakse 2012/2013* VAS “Privatizācijas aģentūra”. <http://delna.lv/business-integrity-conference/conference-materials/>.

tie paši amatu nesavienojamības un līdzekļu atklāšanas noteikumi, kādus piemēro valsts amatpersonām⁷³. Valsts uzņēmumiem ir jāatklāj kritēriji savu amatpersonu un darbinieku atalgojuma noteikšanai⁷⁴. Likumā noteiktas arī sabiedrības tiesības piekļūt informācijai par valsts uzņēmumu veiktajiem ziedojumiem⁷⁵. Lai gan Valsts kontrolei ir pilnvaras veikt revīziju valsts uzņēmumos, ir norādīts, ka iekšējiem auditoriem nav neatkarīgu padomju vai valžu locekļu vai neatkarīgu audita komiteju, kam ziņot⁷⁶. Turklāt valsts kontrolēti mātes uzņēmumi iegādājas pakalpojumus no meitas uzņēmumiem, balstoties uz nosacījumiem, kas nav pilnībā pārredzami. Valdība plāno izveidot daļēji centralizētu kapitāldaļu [pārvaldības] aģentūru, kas atskaitītos premjerministram⁷⁷. 2013. gada maijā Saeimai iesniegto likumprojektu par grozījumiem mērķis ir uzlabot valsts uzņēmumu pārvaldību un nodrošināt vadītāju profesionālu iecelšanu, kā arī samazināt uzņēmumu politizācijas iespēju⁷⁸. Šajos plānos, kas vēl tiek apspriesti, ietverta arī lielāko uzņēmumu uzraudzības padomju atjaunošana pēc tam, kad 2009. gadā tika atceltas visas uzraudzības padomes uzņēmumos, kuros visas kapitāldaļas piederēja valstij.

3. TURPMĀKĀ RĪCĪBA

Latvija ir guvusi panākumus korupcijas novēršanā, izstrādājot datubāzi par dāvinājumiem/ziedojumiem politiskajām partijām, kurā iespējams meklēt tiešsaistes režīmā, kā arī ar KNAB veiktajām izmeklēšanām. Turklāt pretkorupcijas tiesību akti pamazām tiek izstrādāti un pilnveidoti, lai gan to īstenošana praksē vēl joprojām ir nevienmērīga. Turpmākajos centienos varētu pievērsties korupcijas riskiem publiskajā iepirkumā un nostiprināt vēlētu amatpersonu atbildības prasības, kā arī valsts uzņēmumu pārredzamību.

Turpmāk uzmanība būtu jāpievērš šādiem jautājumiem.

- **KNAB** panākumu uzturēšana, nostiprinot tā neatkarību un aizsargājot to no potenciālas politiskas iejaukšanās, jo īpaši uzraudzības un budžeta procedūrās.
- Veicināt lielāku konkurenci **publiskajos iepirkumos** un centralizēta e-iekirkuma plašāku izmantošanu. Veicināt KNAB centienus atklāt korupciju publiskajos iepirkumos. Uzlabot **valsts uzņēmumu** pārredzamību un noteikt profesionālus atlases kritērijus uzraudzības un vadības amatiem.
- Nostiprināt **tiesu spēju izskatīt ar korupciju saistītas lietas** neatkarīgā veidā, nostiprinot tiesu iestāžu pašpārvaldes nozīmi attiecībā uz iecelšanu amatā un karjeras virzību, veicot turpmākus pasākumus, lai nodrošinātu taisnīgu tiesu disciplinārlietās, un ierobežojot Saeimas pilnvaras tiesnešu iecelšanā.
- Pārskatīt un stingrāk piemērot **Saeimas Ētikas kodeksu**, nodrošinot praktiskus padomus par interešu konfliktiem, pieprasot *ad hoc* paziņojumus sēžu sākumposmā un atceļot deputātu administratīvo imunitāti.

⁷³ Kā noteikts likumā "Par interešu konflikta novēršanu valsts amatpersonu darbībā".

⁷⁴ Valsts un pašvaldību institūciju amatpersonu un darbinieku atlīdzības likums. 2. pants.

⁷⁵ Likums "Par valsts un pašvaldību finanšu līdzekļu un mantas izšķērdēšanas novēršanu". 14. pants.
<http://www.likumi.lv/doc.php?id=36190>.

⁷⁶ Baltijas korporatīvās pārvaldības institūts (2012. g.) *Governance of State-Owned Enterprises in the Baltic States*, 49. lpp.
<http://corporategovernance.lt/uploads/docs/Governance%20of%20State-owned%20Enterprises%20in%20the%20Baltic%20States.pdf>.

⁷⁷ Ministru kabinets (2012. g.) Valsts kapitāla daļu pārvaldības koncepcija. <http://polsis.mk.gov.lv/view.do?id=3990>.

⁷⁸ Ministru kabinets (2013.g.) *Sēdes protokols Nr. 32, 28. maijs*.
<http://www.mk.gov.lv/lv/mk/mksedes/saraksts/protokols/?protokols=2013-05-28>.